τὰ ὁποῖα θὰ ἐπροξένει». Εἶναι τῷόντι ἀπείρου ἀξίας ἡ συσσωμάτωσις τῶν πόθων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐν δημοσίῳ πρωτοκόλλῳ καὶ συνθήκῃ, καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ ἀρχὴ ἥτις τότε ἔλαβεν εὐρωπαϊκὸν κῦρος θέλει, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, καταστῇ ὑποχρεωτικὸν ἀξίωμα δημοσίας πολιτικῆς καθ' ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ πόλεμος εἶναι λίαν βάρβαρος καὶ δαπανηρὸς ὅπως διὰ παντὸς μείνῃ ὡς τρόπος διευθετήσεως ἐθνικῶν διαφορῶν. Εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἐθυσιάσθησαν 780,000 πολῖται καὶ ὑπάρξεως καὶ 340,000,000 λίρας στερλ. Ὁ πόλεμος ἐν Ἰταλίᾳ τὸ 1859, ἀπῄτησε τὴν θυσίαν 45 ἢ 50 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ 60,000,000 λιρῶν. Ἐν τῷ φοβερῷ πολέμῳ μεταξὺ τῶν Ἡνωμένων καὶ Ὁμοσπόνδων κρατῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν ἔτει 1861—3 ἐδαπανήθησαν 800,000 ὑπάρξεις καὶ περὶ τὸ ἓν δισεκατομμύριον λιρῶν στερλ. Ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Σλέσβιγ Χόλσταϊν τὸ 1864, καὶ ἐν τῷ πολέμῳ μεταξὺ τῆς Πρωσίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας τὸ 1866, αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν 50,000 ἄνδρες καὶ 73,000,000 λίρας στερλ. Ὁ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος τὸ 1870—71 ἔστειλεν εἰς τὸν ἅδην ἄπειρον ἀριθμὸν ἀνθρώπων, καὶ κατέστρεψε ἓν δυσεκατομμύριον περιουσίας. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ μετρήσῃ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ τὰ προσγινόμενα τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην, τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Τίς δύναται νὰ εἴπῃ τὰ παθήματα τὰ ὁποῖα συνεπάγει εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανά; Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν φρίκην πεδίου τινὸς μάχης; Τίς δύναται νὰ ὑπολογίσῃ τοὺς πικροὺς καρποὺς τοῦ πολέμου ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τῶν ἐθνῶν;

Πολιτικὴ ἄγουσα εἰς τοιαῦτα ἀποτελέσματα δὲν δύναται ν' ἀφεθῇ ἐλευθέρα εἰς τὴν πορείαν αὐτῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νεωτέρας προόδου· ἀλλ' ἔχωμεν πίστην εἰς τὴν ἠθικὴν πρόοδον καὶ εἰς τὸν τελικὸν θριάμβον τῆς αἰωνίου ἀληθείας. Πάντες οἱ ποθοῦντες τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ, πάντες ἡ ἐμπνεόμενοι ἐξ ἐνθουσιασμοῦ περὶ παντὸς ἁγνοῦ καὶ ἱεροῦ, ἃς ἐπιμείνωσι καὶ ὁ μέγας σκοπὸς τῆς ἐπιθυμίας ἡμῶν ἐπιτευχθήσεται. ἡ Εἰρήνη ἐλεύσεται ὅσον οἷόν τε πλησιέστερον ἀποδιώκουσα τὸν βροτολοιγὸν Ἄρην.

ΤΟ ΜΑΥΣΩΛΕΙΟΝ

Ἀρτεμισία, οὐχὶ ἡ γνωστὴ καὶ περίφημος ἐκείνη βασίλισσα τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ἥτις συνεξεστράτευσε τῷ Ξέρξῃ καὶ ἐπεδείξατο ἀνδρίαν ὁμοίαν τῇ συνέσει αὐτῆς, ἀλλ' ἄλλη πολλῷ μεταγενεστέρα, διάσημος καὶ αὐτὴ ἀν οὐχὶ τοσοῦτον ἐπὶ ἀνδρίᾳ καὶ συνέσει, ὅσον ἐπὶ φιλανδρίᾳ καὶ φιλαδελφίᾳ, ἐγένετο ἔτι γνωστοτέρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τῆς οἰκοδομῆς μνημείου καταλεχθέντος ἐν τοῖς ἑπτὰ τοῦ κόσμου θαύμασι καὶ πρὸς ἀπαθανάτισιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συζύγου αὐτῆς Μαυσώλου Μαυσολείου κληθέντος. Ὁ Μαύσωλος οὗτος ἐβασίλευσεν ἐν Ἁλικαρνασσῷ ἀπὸ τοῦ 377—353 καὶ κατέστη διαβόητος ἐπὶ χρημάτων ἀπληστίᾳ ὧν ἕνεκα οὐδενὸς ἀπείχετο κατὰ Θεόπομπον. Οὐδεὶς ἄλλος τῶν ποιμένων τῶν λαῶν καθ' Ὅμηρον ἔσχε μείζονα ἐπιτηδειότητα εἰς τὸ κείρειν ἐν χρῷ τὸ ποίμνιόν του, ὅσον οὗτος, ὅπως καὶ παρὰ τῶν ἀποθνησκόντων ἐλάμβανε φόρον! Ἕνεκα τῆς ἀπληστίας, ἣν ταύτης συνήγαγεν ἀπείρους χρημάτων θησαυροὺς, ὧν ὅμως πλεῖστα ἐδαπάνα εἰς καλλωπισμὸν καὶ στολισμὸν τῆς πόλεως Ἁλικαρνασσοῦ, ἔνθα εἶχε τὴν ἕδραν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἂν ὁ Μαύσωλος ὡς ἡγεμὼν ἦτο φιλόδοξος καὶ ἁρπακτικὸς, ὡς ἰδιώτης ὅμως καὶ δὴ ὡς ἀδελφὸς καὶ σύζυγος φαίνεται ὅτι ἦτο ἄριστος καὶ κάλλιστος. Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὁ πρὸς αὐτὸν ἔρως τῆς Ἀρτεμισίας, ἥτις τοσοῦτον ἐθρήνησε τὸν θάνατόν του, καὶ τοσαύτην ἠσθάνθη βαθυτάτην λύπην ἐπ' αὐτῷ, ὥστε δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀπέθανεν ὑπὸ φθίσεως. Ἡ Ἀρτεμισία ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πεφιλημένου αὐτῆς Μαυσώλου μὴ ἀρκεσθεῖσα εἰς τὰς συνήθεις ἐνδείξεις τοῦ πένθους, ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ πάθους καὶ τῆς θλίψεως, ἀνέμιξε τὰ ὀστᾶ καὶ τὴν κόνιν τοῦ συζύγου μετὰ μύρων, τὰ ἔτριψεν εἰς κόνιν, τὰ ἀνεκάτωσεν ἐν ποτηρίῳ μετὰ ὕδατος καὶ κατέπιεν αὐτά! Ἀμέσως δὲ μετ' ὀλίγον ἀπεφάσισε ν' ἀποθανατίσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Μαυσώλου διὰ πολυτελοῦς μνημείου καὶ πρὸς τοῦτο προσεκάλεσε τοὺς διασημοτάτους τῶν τότε τεχνιτῶν, τὸν Σκόπαν, τὸν Βρύαξιν, τὸν Τιμόθεον καὶ Λεωχάρην καὶ ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔργου εἰς δύο ἀρχιτέκτονας τὸν Φιλέα καὶ Σάτυρον.

Ὁ ὅλος τοῦ μνημείου περίβολος συνίστατο ἐκ 411 ποδῶν. Τὸ κάτω μέρος τοῦ Μαυσωλείου, ὅπερ ἐλέγετο πτερὸν, ἐστηρίζετο ἐπὶ 36 κιόνων καὶ εἶχεν 25 πήχεων ὕψος. Ἄνωθεν τοῦ πτεροῦ ὑπῆρχε πυραμὶς ἰσοϋψὴς αὐτῷ καὶ πρὸς τὴν κορυφὴν συστελλομένη, εἰς ἣν ἀνῆγον 24 βαθμίδες. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἦτο τέθριππον παριστὰν τὸν Μαύσωλον. Τὸ ὕψος τοῦ μνημείου ἦτο 140 ποδῶν. Τὸ Μαυσώλειον δὲν συνετελέσθη ζώσης τῆς Ἀρτεμισίας, διότι δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαυσώλου ἀπέθανεν· ἀλλ' οἱ ἀναλαβόντες τὸ ἔργον τεχνῖται ἀπεφάσισαν νὰ φέρωσιν αὐτὸ εἰς πέρας, διότι ἐμέλλε νὰ δοξάσῃ αὐτοὺς μᾶλλον ἢ τὸν Μαύσωλον, δι' ὃν ἠγέρθη.

Τὸ Μαυσώλειον, ἀφ' οὗ πάντα τὰ πολυτελῆ μνημεῖα ἐλάμβανον τὸ ὄνομά των, ἐσώζετο σῶον μέχρι τοῦ δεκάτου μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε ὑπέστη καὶ τοῦτο μετὰ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ τὴν ἐπὶ τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας ἐνσκήψασαν τελείαν καταστροφὴν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν σεισμῶν.

Περὶ τοῦ Μαυσώλου, τῆς Ἀρτεμισίας καὶ τῶν τυχῶν τοῦ Μαυσωλείου πλειότερα θὰ διαλάβωμεν ἐν ἰδίῳ τεύχει περιλαμβάνοντι διὰ πολλῶν τὰ ἑπτὰ τῆς ἀρχαιότητος θαύματα.

Κ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΗΣ